
**PREVENTION AND TREATMENT OF SEXUALLY TRANSMITTED INFECTIONS -
AWARENESS ATTITUDES OF MODERN WOMEN AND MEN**

Krastina Todorova

Burgas State University "Professor Dr. Asen Zlatarov", Bulgaria, kristin_k@dbv.bg

Varvara Pancheva

Burgas State University "Professor Dr. Asen Zlatarov", Bulgaria, vara@abv.bg

Abstract: Despite modern methods of prevention and treatment, sexually transmitted infections (STIs) remain a serious public health problem. The World Health Organization (WHO) warns about the emergence of sexually transmitted infections (STIs), which requires studying how informed people are and what their attitudes are towards prevention, diagnosis and treatment. The aim of our study is to analyze precisely this knowledge and attitudes among modern women and men. The object of the study is the opinion of the respondents regarding the methods of prevention of sexually transmitted infections (STIs). Materials and methods: The study covered 125 women and 100 men from Burgas region. The study was conducted online, using an anonymous questionnaire prepared in Google forms. Results: By age distribution, the most numerous group of respondents was young - women aged 20-25 (30.4%); men aged 20-25 (26%). Distributed by place of residence, a large proportion of women (87.3%) and men (81.1%) live in cities. Distributed by education, 49.6% of women have higher education, while men with secondary education predominate (68%). The study found that respondents have knowledge of the main sexually transmitted infections (STIs). Both groups studied associate the concept of "safe sex" with condom use: women 65.2%; men 76.2%, as a manifestation of responsibility for personal health and the health of their partner.

Sexually transmitted infections (STIs) are a global problem, their prevalence varies significantly in different regions. These differences are due to specific factors such as the level of access to health services, the effectiveness of sexual education, cultural characteristics and sexual behavior of the population. These differences indicate that specific prevention and control strategies are needed for each region.

Keywords: Sexually transmitted infections, prevention, "safe sex", sexual behavior

**ПРЕВЕНЦИЯ И ЛЕЧЕНИЕ НА СЕКСУАЛНО ПРЕДАВАНИ ИНФЕКЦИИ –
ИНФОРМИРАНост НАГЛАСИ НА СЪВРЕМЕННИТЕ ЖЕНИ И МЪЖЕ**

Кръстина Тодорова

Бургаски държавен университет "Проф. Д-р Асен Златаров", България kristin_k@dbv.bg

Варвара Панчева

Бургаски държавен университет "Проф. Д-р Асен Златаров", България vara@abv.bg

Резюме: Въпреки съвременните методи за превенция и лечение, сексуално предаваните инфекции (СПИ) остават сериозен проблем за общественото здраве. Световната здравна организация (СЗО) предупреждава за появата на сексуално предавани инфекции (СПИ), което налага да се проучи доколко хората са информирани и какви са нагласите им към превенцията, диагностиката и лечението. Целта на нашето изследване е да анализираме именно тези знания и нагласи сред съвременните жени и мъже. Обект на проучването е мнението на респондентите относно методите за превенция на сексуално предаваните инфекции (СПИ). Материали и методи: В изследването са обхванати 125 жени и 100 мъже от Бургаска област. Проучването е осъществено онлайн, посредством анонимна анкетна карта, изработена в Google forme. Резултати: По възрастово разпределение най-многобройна е групата на изследваните респонденти в млада възраст - жени от 20-25 г. (30,4%); мъже от 20-25 г. (26%). Разпределени по местоживееене, голяма част от жените (87,3%) и мъжете (81,1%), живеят в градове. Разпределени по образование 49,6% от жените са с висше образование, докато при мъжете преобладават тези със средно образование (68%). Изследването установи, че респондентите имат познания за основните сексуално предавани инфекции (СПИ). И двете изследвани групи свързват понятието „безопасен секс“ с използване на презерватив/кондом: жени 65,2%; мъже 76,2%, като проява на отговорност към личното здраве и здравето на партньора.

Сексуално предаваните инфекции (СПИ) са глобален проблем, разпространението им варира значително в отделните региони. Тези разлики се дължат на специфични фактори като ниво на достъп до здравни услуги, ефективност на сексуалното образование, културни особености и сексуално поведение на населението. Тези различия показват, че са необходими специфични за всеки регион стратегии за превенция и контрол.

Ключови думи: Сексуално предавани инфекции, превенция, "безопасен секс", сексуално поведение

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Превенцията на сексуално предаваните инфекции (СПИ) е ключов елемент в общественото здраве и индивидуалната грижа. Тя се осъществява на три основни нива: първична, вторична и третична превенция, като всяка има своята роля в ограничаване на разпространението и последствията от тях. Цел на първичната превенция е предотвратяване на заразяването. В контекста на сексуално предаваните инфекции (СПИ) първичната превенция очертава следните основни компоненти: информираност и образование, чрез които се осигурява достъп до сексуално образование, предоставящо знания за рисковете, начините на предаване и методите на защита от сексуално предавани болести; използване на презервативи като най-ефективен метод за предпазване от повечето сексуално предавани инфекции (СПИ), включително ХИВ; приложение на ваксини срещу HPV и хепатит В; промяна в поведението - избягване на рискови фактори като честа смяна на партньори и злоупотреба с алкохол и наркотици; профилактика с медикаменти – като PrEP (предекспозиционна профилактика) за HIV. Вторичната превенция включва методи и дейности за навременно откриване и предотвратяване на инфекциите. От изключителна важност са провеждането на редовен скрининг и тестове особено при хора с повишен риск; консултации и медицински прегледи – при съмнение за симптоми или контакт с инфектиран партньор; информиране на партньори – за да се избегне повторно заразяване и да се прекъсне веригата на предаване. Третичната превенция цели ограничаване на усложненията и дългосрочните последици от вече изявената инфекция. По отношение на болестите предавани по полов път включва лечение и контрол на хронични сексуално предавани инфекции (СПИ) – като HIV, хепатит В и хепатит С; психологична и социална подкрепа необходима за справяне с емоционалните и социални последици; рехабилитация и проследяване – за предотвратяване на усложнения като стерилитет, рак на маточната шийка при HPV, неврологични проблеми и др. Четвъртичната превенция се фокусира върху намаляване на вредите, причинени от ненужни или прекомерни медицински интервенции. Тя цели да предпази пациентите от медикализация, т.е. от нежелани последици от прекомерна диагностика и терапия (Colucci, G., et al. (2022)). В контекста на сексуално предаваните инфекции (СПИ) четвъртичната превенция можем да свържем с антибиотичната резистентност и неправилното и многократно използване на антибиотици за превенция.

Антибиотичната резистентност е нарастваща световна криза, при която бактериите стават все по-устойчиви на лекарствата. Тази адаптация се ускорява от неразумната употреба на антибиотици. Макар много полово предавани инфекции като гонорея, хламидия и *Mycoplasma genitalium* да се лекуват с антибиотици, прекомерната им употреба, дори с превантивна цел (Doxycycline PrEP), може да доведе до резистентност не само при причинителите на тези инфекции, но и да повлияе негативно на цялостната бактериална флора на организма. (Załęski, A., et al. (2024)).

Епидемиологията на сексуално предаваните инфекции (СПИ) в контекста на съвременните обществени, технологични и здравни предизвикателства е многообразна, засягаща хора от всички континенти и социални групи. В епохата на глобализация, пътуванията, миграцията и технологиите възникват нови канали за предаване на инфекции. Съществуващите уязвими групи относно СПИ са: Млади хора (15–24 г.) Те са най-засегнати, поради: недостатъчно сексуално образование; рисково поведение; ограничен достъп до профилактика. Ключови групи, повишаващи риска от заразяване и разпространение на сексуално предаваните инфекции са мъже, които правят секс с мъже (МСМ), маргинализираните групи от населението, включително етнически малцинства, ЛГБТК (лесбийки, гей, бисексуални, трансгендър и куйър хора) и имигранти, които често се сблъскват с бариери като дискриминация, липса на целенасочени услуги и социална изолация. При лица, употребяващи инжекционни наркотици риска се обуславя от споделяне на игли, което повишава риска от предаване на ХИВ и хепатит; ограничен достъп до медицинска помощ; стигма и маргинализация (National program for prevention and control of HIV and sexually transmitted infections in the Republic of Bulgaria 2021–2025, (2021)).

Според последните епидемиологични доклади на Европейския център за превенция и контрол на заболяванията (ECDC), полово предаваните инфекции продължават да се разпространяват в страните от Европейския съюз (ЕС). Докладват се за нарастване на случаите на гонорея с 31% през 2023 г. Жените на възраст 20-24 години са най-силно засегнатата група, като при тях се наблюдава нарастване от 46% на случаите. Мъжете, които правят секс с мъже (МСМ), съставляват 58% от всички регистрирани случаи. В същото време, случаите на сифилис нарастват с 13%, в сравнение с 2023 г. Разпространението е най-високо сред мъжете на възраст 25-34 години, като 72% от случаите са докладвани при МСМ. Доклад на ECDC от септември 2024 г. потвърждава, че младите хора на възраст 15-24 години остават най-засегнатата група от тази инфекция. (European Centre for Disease Prevention and Control. (2024.).

Заболеваемостта от сифилис в България през 2023 г. е 6.1 на сто хиляди души от населението, а от гонорея 1.2 на сто хиляди души от населението. Според ECDC новорегистрираните случаи на ХИВ в България за

2019 г. представляват 3.7 на 100 000 население. Годишният брой регистрираните случаи се увеличи от 49 през 2000 г. до 199 през 2020 г.

За да се справят с това предизвикателството международни организации като Световната здравна организация (СЗО), UNAIDS и УНИЦЕФ стартират мащабни инициативи. Правителствата на национално и регионално ниво също прилагат свои собствени стратегии, които включват сексуално образование, популяризиране на презервативите и действия за улесняване на достъпа до тестване и лечение. Независимо от тези усилия, изследователи по темата установяват съществуването на сериозни пречки в превенцията и контрола, като например различията в достъпа до здравни услуги, влиянието на социокултурни фактори и нарастващата резистентност на бактериите към антибиотиците. (Kranzer, K., et al. (2021). Това налага разработването на адаптивни и устойчиви подходи, за да се гарантира намаляване на разпространението на полово предаваните болести в целия свят.

Проучване на Световната здравна организация (СЗО) съобщава, че повече от 60% от държавите в световен мащаб имат национална стратегия за превенция на сексуално предавани инфекции. От всички региони в света европейският е с най-нисък процент в това отношение, едва 37%. (Taylor, M., et al. (2022). Примери за успешно разработени и приложени национални планове в областта на сексуалното и репродуктивно здраве и превенцията на болестите предавани по сексуален път са държавите Холандия и Швеция (Gökengin, D., et al. (2024).

В публикация Маринова, извършва анализ на нормативни документи в българското законодателство, които регламентират правила и изисквания при провеждане на профилактична, диагностична и лечебна дейност в управлението на спектъра на сексуално предаваните инфекции и подчертава, че „...повечето документи са само рамка, без конкретика в организация и липса на финансиране на регламентирани дейности“ (Marinova, Y., Parashkevova, B., Gardeva, R., Garvanov, T., Simeonov, S., & Slavova, V. (2020).

В България няма приета Национална програма по сексуално и репродуктивно здраве (СРЗ) и дейностите, насочени към СРЗ са включени в няколко от действащите стратегически и програмни документи, които Министерство на здравеопазването изпълнява – Национална здравна стратегия, Национална програма за подобряване на майчиното и детско здраве 2021-2030, Национална програма за превенция и контрол на ХИВ и сексуално предавани инфекции 2021-2025 и др.(Council of Ministers, public consultation portal (2023). Това води до фрагментираност на дейностите; липса на координиран мониторинг и оценка; трудности при интегриране на услуги като скрининг и ваксинация, образование и консултиране, които всъщност представляват основата на превенцията като цяло. Нарастващата честота на сексуално предаваните инфекции, фрагментираните грижи и неясното финансово възнаграждение могат да възпрепятстват контрола на тези инфекции и всеобщия достъп до сексуално и репродуктивно здраве, както е посочено в Целите за устойчиво развитие (ЦУР 3, цел 3.7) (World Health Organization. (2016).

Цел на нашето изследване е анализиране на знанията и нагласите на съвременните жени и мъже към превенцията, диагностика и лечение на полово предавани болести. Предмет е отношението на респондентите към методите за превенция.

2. МАТЕРИАЛИ И МЕТОДИ

Изследвано е мнението на 125 жени и 100 мъже в Бургаска област. Проведено е анонимно онлайн проучване, изработена чрез Google forme.

Резултати: Разпределени по възраст: Най-многобройна е групата на изследваните респонденти в млада възраст: Жени от 20-25 г. (30,4%); Мъже от 20-25 г. (26%). Разпределени по местоживеење, голяма част от жените (87,3%) и мъжете (81,1%), живеят в градове. Разпределени по образование 49,6% от жените са с висше образование, докато при мъжете преобладават тези със средно образование 68%.

3. РЕЗУЛТАТИ

Изследването установи, че респондентите имат познания за основните сексуално предавани инфекции. Прави впечатление, че само малка част от анкетираните са наясно, че вирусни инфекции Хепатит С и Хепатит В могат да се предават и по сексуален път (табл.1).

Табл. 1 Познания за сексуално предавани инфекции (СПИ)

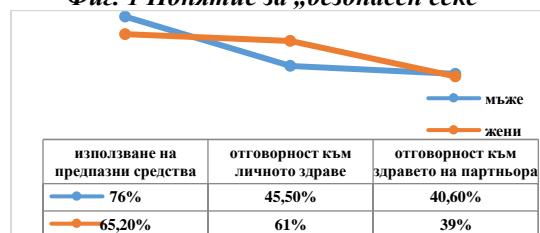
	СПИН/HIV	Сифилис	Гонорея	Хламидийна инфекция	Генитален херпес	Генитални брадавици /кондиломи/	трихомониаза	Хепатит С	Хепатит В
жени- %	97,2%	77,6%	70,6%	65%	51%	49,7%	37,1%	29,4%	33,6%
мъже- %	95,1%	87,3%	70,6%	48%	50%	48%	36,%	17,6%	16,7%

Източник: авторско проучване

Полово предаваните болести (ППБ) често са свързани с други здравни кризи, включително ХИВ/СПИН и вирусни хепатити. Тази взаимовръзка се дължи на няколко основни фактора, които си влияят един на друг. Някои полово предавани инфекции (напр. херпес, сифилис) причиняват рани и възпаления, които улесняват навлизането на други патогени като ХИВ и хепатит В. По този начин се увеличава риска от коинфекция. За това навременното откриване и лечение може да намали риска от заразяване с ХИВ и други полово предавани инфекции като елиминира „входната врата“ за вируса (World Health Organization, (2025)). Това налага необходимостта от мултисекторни стратегии за превенция, обединяващи усилия за справяне с ХИВ, сексуално предавани инфекции и хепатит.

На въпроса „С какво свързват понятието безопасен секс“, са дадени следните отговори (фиг. 1).

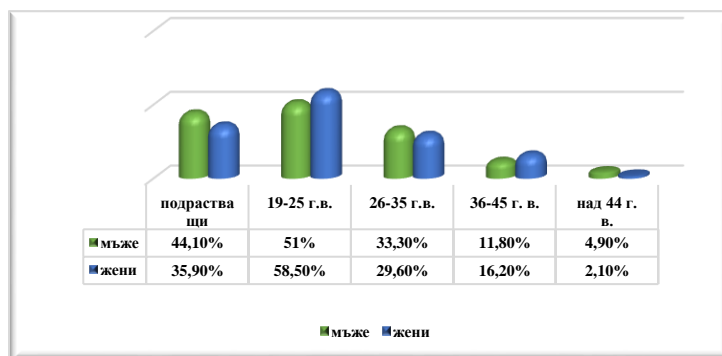
Фиг. 1 Понятие за „безопасен секс“

Източник: авторско проучване

Двете изследвани групи свързват понятието „безопасен секс“ с използване на презерватив/кондом: жени 65,20%; мъже 76,2%. Прави впечатление, че жените в значително по-голяма степен (61%) свързват безопасния секс с отговорност към собственото си здраве в сравнение с мъжете (45,50%). Тази разлика може да се дължи на биологичните и социалните фактори, които правят жените по-уязвими към последствията от сексуално предавани инфекции (СПИ) и нежелана бременност. Те често са носители на по-голям риск и отговорност за своето репродуктивно здраве, което води до по-високо осъзнаване за лична защита. Отговорност към здравето на партньора: почти поравно (39% от жените и 40,60% от мъжете) респондентите отговарят, че безопасният секс е свързан с отговорност към здравето на партньора. Това показва, че осъзнаването на взаимната отговорност е силно застъпено и при двата пола. Проучихме мнението на респондентите, относно това при кои възрастови групи най-вече се наблюдават сексуално предаваните инфекции (Фиг.2).

Фиг. 2 Възраст и възприемане на риск от СПИ, според респондентите

Източник: авторско проучване

Резултатите показват, че младите хора са най-уязвими от сексуално предавани инфекции (СПИ). Възраст 19-24 г., за 51% от мъжете и 58,50% от жените тази възрастова група е най-активна сексуално и често експериментира с нови партньори. Липсата на достатъчно информация за безопасен секс или подценяването на риска допринася за високия процент.

Подрастващи: за 44,10% от мъжете и 35,90% от жените това е уязвима група, която често започва сексуален живот без необходимите знания и умения за предпазване. Натискът от връстници и липсата на откритост с родителите или здравните специалисти също имат значителен принос за това.

Възраст 26-35 г., (33,30% от мъжете и 29,60% от жените) при тази група процентът на сексуално предавани инфекции (СПИ) започва да намалява, което може да се дължи на по-стабилни партньорства, повишена информираност и по-отговорно поведение. Въпреки това, значителният процент показва, че рискът остава висок. Резултати потвърждават, че рисковото сексуално поведение е свързано с възрастта. Това показва необходимостта от целенасочени превантивни програми за всяка възрастова група, като фокусът трябва да е върху младите хора и подрастващите, тъй като навигите, изградени в този период, често се запазват и в зряла възраст.

За нас бе важно да разберем мерките, определящи превенцията на СПИ, според анкетираните (табл.2).

Табл.2 Кое е определящото в превенцията на сексуално предаваните инфекции (СПИ)

	Ползване на презерватив	Хигиена на половите контакти /промискуитет/	Здравна информираност	Профилактични, скринингови тестове	Прилагане на налични ваксини
жени- %	78,2%	66,9%	50,7%	23,2%	12,7%
мъже- %	42,2%	11,8%	40,2%	3,9%	1%

Източник: авторско проучване

От резултатите става ясно че, респондентите разчитат основно на преки превантивни мерки, като използване на презерватив (посочено от 78,2% от жените и 42,2% от мъжете) и хигиена на половите контакти /промискуитет/ (66,9% от жените и 11,8% от мъжете). Въпреки, че здравната информираност се посочва като важна (50,7% от жените и 40,2% за мъжете), има сериозни пропуски в разбирането за по-комплексните мерки като скрининг и ваксинация. Тази липса на знания води до подценяване ролята на скрининга за ранната диагностика, а недостатъчното внимание към ваксинацията повишава риска от заболяване и усложнения.

4. ОБСЪЖДАНЕ

Сексуалното и репродуктивно здраве (СРЗ) е състояние на пълно физическо, психическо и социално благополучие, свързано с репродуктивната система и сексуалността, обхващащо достъп до контрацепция и грижи за аборт, превенция и лечение на полово предавани инфекции, грижи за майката и образование за безопасен секс и здравословни взаимоотношения. ППИ имат дълбоко въздействие върху сексуалното и репродуктивното здраве в световен мащаб. Всяка година над 311 000 смъртни случая от рак на маточната шийка се свързват с инфекция от човешкия папиломен вирус (HPV). Смята се, че 1,1 милиона бременни жени са заразени със сифилис през 2022 г., което е довело до над 390 000 неблагоприятни изхода при раждане. Сексуално предаваните инфекции (СПИ) като гонорея и хламидия се посочват като основни причини за тазови възпалителни заболявания и стерилитет при жените. Те същевременно увеличават риска от предаване на ХИВ и често са обект на социална стигма (World Health Organization. (2025).

Последни данни показват, че полово предаваните инфекции (ППИ) нарастват по света, особено сред младите хора. Причините за това са комплексни и включват фактори като възраст, пол, както и сексуална ориентация и начин на живот. Причините според различни изследователи са пропуските в сексуалното образование и безотговорното поведение. Основна пречка за справяне с проблема е липсата или разпокъсаността на здравните услуги (Ehlendu, С., ej al. (2024).

Проведеното изследване показва, че обществото ни все още подценява важността на скрининга и ваксинациите за цялостния подход към превенцията на сексуално предаваните инфекции. Това подчертава липсата на системна превенция и необходимостта от образователни програми, надграждащи личната мотивация до всеобща отговорност и дългосрочна грижа.

Ваксината срещу хепатит В е една от най-успешните интервенции в общественото здраве, с доказана ефективност в предотвратяване на: предаване на вируса, особено от майка на дете, развитие на хронична инфекция, цироза и хепатоцелуларен карцином. В Европа покритието е високо, благодарение на

универсалните програми за имунизация в ранна детска възраст, особено в Западна и Северна Европа. Ваксините срещу HPV са ефективно средство за превенция на рак на маточната шийка и други аногенитални заболявания. В повечето европейски страни тя е включена в националните имунизационни календари, обикновено насочена към момичета (а все по-често и към момчета) на възраст 9–14 години (Gökengin, D., et al. (2024). Въпреки това, някои страни от Централна и Източна Европа, включително България, имат ограничено покритие, поради: липса на обществена осведоменост; колебания относно ваксинацията. През 2022 г., въпреки наличието на безплатни ваксини срещу човешкия папиломавирус (HPV) за момичетата на възраст 10–13 години, само 9 % от всички момичета на 15-годишна възраст в България са ваксинирани срещу HPV, което е много под средната стойност за ЕС от 63,4 % (OECD/European Observatory on Health Systems and Policies. (2023); Bulgaria: Country health profile (2023). Разликите в покритието между западноевропейските и източноевропейските страни показват необходимостта от целенасочени усилия за разширяване на програмите, особено сред подрастващите и уязвимите групи.

5. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Анализът на резултатите от нашето проучване доказва, че ефективната превенция на сексуално предаваните инфекции (СПИ) изисква цялостен подход, който включва не само грижа за личното здраве, но и изграждане на партньорски отношения, основани на взаимно доверие и грижа. Фундаментален елемент е информираността, тъй като познанията за рисковете, начините на предаване позволяват на хората да вземат информирани решения, както за поведенчески, така и медицински мерки за превенция. По този начин, всеки отговорен избор допринася за намаляване на разпространението на инфекции в цялата общност. Изборът на безопасен секс не е само здравословен избор, а демонстрира уважение, зрялост и отговорност.

ЛИТЕРАТУРА

- Bulgaria: Country health profile 2023. State of Health in the EU. OECD Publishing, Paris/European Observatory on Health Systems and Policies, Brussels
- Colucci, G., Robusto, F., Colucci, E., Zamparella, M., Montorsi, S., et al. (2022). Quaternary prevention and/or hyper-medication. Fragility (disease) and/or lobbying. *J Gerontol Geriatr Med*, 8, 144.
- Council of Ministers, public consultation portal (2023). Plan for strengthening the role of health education in Bulgarian schools, 2023, annex <https://www.councilofministers.bg/en/consultations/consultation-portal/consultation-portal-2023/consultation-portal-2023-annex>
- Ehlendu, C., Amaechi, D. K., Ehlendu, I. D., Ehlendu, T. C., Amaechi, E. K., Usoro, E. U., Chima-Ogbuyie, N. L., Arey Agbor, D. B., Onwuegbule, C. J., Afolayan, E. F., & Balogun, B. B. (2024). Global perspectives on the burden of sexually transmitted diseases: A narrative review. *Medicine*, 103(20), e38199.
- European Centre for Disease Prevention and Control. (2024). Systematic review on the prevalence of chlamydia, gonorrhoea, trichomoniasis and syphilis in Europe. Retrieved from <https://www.ecdc.europa.eu/en/publications-data/systematic-review-chlamydia-gonorrhoea-trichomoniasis-and-syphilis-prevalence>
- Gökengin, D., et al. (2024). Strategies for the prevention of sexually transmitted infections, HIV, and viral hepatitis in Europe. *Lancet Regional Health – Europe*, 34, 100738.
- Załęski, A., Sapuła, M., Lembas, A., & Wiercińska-Drapała, A. (2024). Doxycycline in the prophylaxis of sexually transmitted diseases - a review of the literature. *Wenerologia*, 3(1), 1-14.
- Kranzer, K., Simms, V., Dauya, E., et al. (2021). Identifying youth at high risk for sexually transmitted infections in a community using a risk prediction tool: A validation study. *BMC Infectious Diseases*, 21(1), 1234.
- Marinova, Y., Parashkevova, B., Gardeva, R., Garvanov, T., Simeonov, S., & Slavova, V. (2020). Sexually Transmitted Infections Management Legal Regulation in Bulgaria: Present Situation and Challenges. *Sotsialna meditsina*, (1).
- Ministry of Health of the Republic of Bulgaria. (2021). *National program for prevention and control of HIV and sexually transmitted infections in the Republic of Bulgaria 2021–2025*.
- OECD/European Observatory on Health Systems and Policies. (2023).
- Taylor, M. M., Wi, T., Gerbase, A., et al. (2022). Assessment of the implementation of the WHO global health sector strategy on sexually transmitted infections (2016-2021). *PLoS One*, 17(5).
- World Health Organization. (2016). Action plan for sexual and reproductive health: Towards achieving the 2030 agenda for sustainable development in Europe—leaving no one behind. Retrieved from https://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0003/322275/Action-plan-sexual-reproductive-health.pdf
- World Health Organization. (2025). *Sexually transmitted infections*. Retrieved from <https://www.who.int/health-topics/sexually-transmitted-infections>